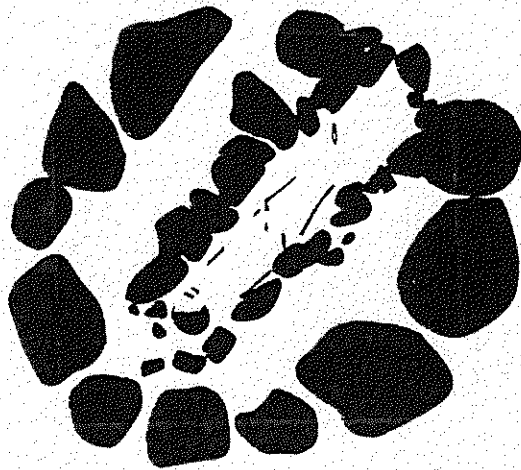

En kvinna och ett barn från vikingatidens Smedby

Arkeologisk undersökning av två vikingatida skelettgravar I
Smedby, gravfält raä 13 i Hammarby socken, Upplands-Väsby
kommun, Stockholms län, Uppland

Jonathan Lindström

Rapport 1998:19

STOCKHOLMS LÄNS MUSEUM

En kvinna och ett barn från vikingatidens Smedby

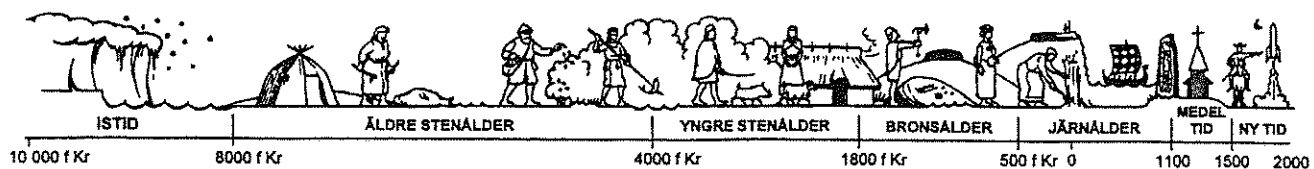
Arkeologisk undersökning av två vikingatida skelettgravar i Smedby, gravfält
13 i Hammarby socken, Upplands-Väsby kommun, Stockholms län,
Uppland

Jonathan Lindström

Rapport 1998:19

 STOCKHOLMS LÄNS MUSEUM

Box 6176 102 33 Stockholm
Tel 08-690 69 60 Fax 08-32 32 72
Besöksadress: Klarahuset, Sabbatsbergsvägen 6

Tidsaxel: Mats Vänehem

Omslag: Kvinnograven A11 i plan.

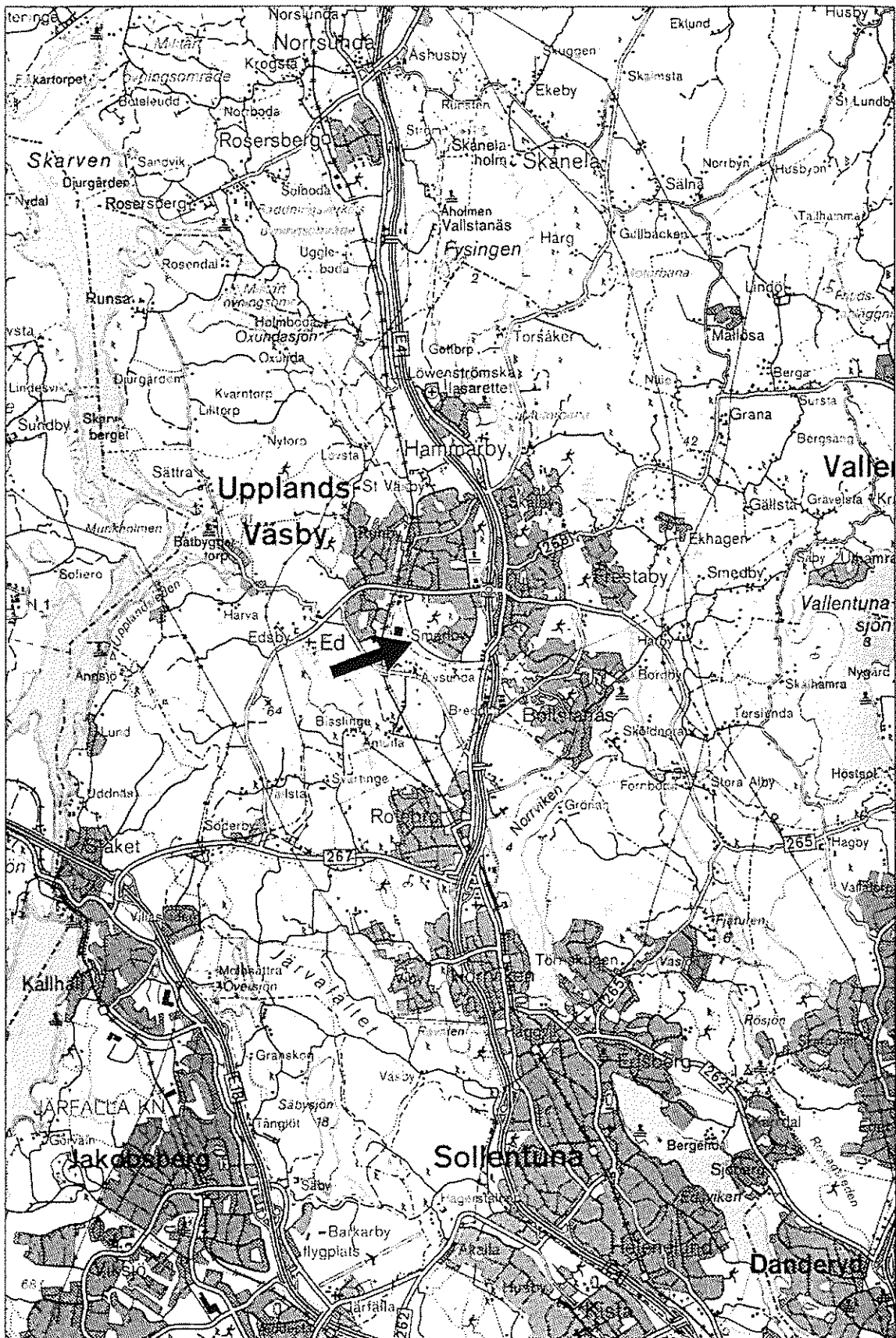
© Stockholms läns museum
 Produktion: Stockholms läns museum
 Redaktionell bearbetning: Peter Bratt
 Renritning av plan och profiler: Jonathan Lindström

Allmänt kartmaterial: Lantmäteriverket. Medgivande 97.0133

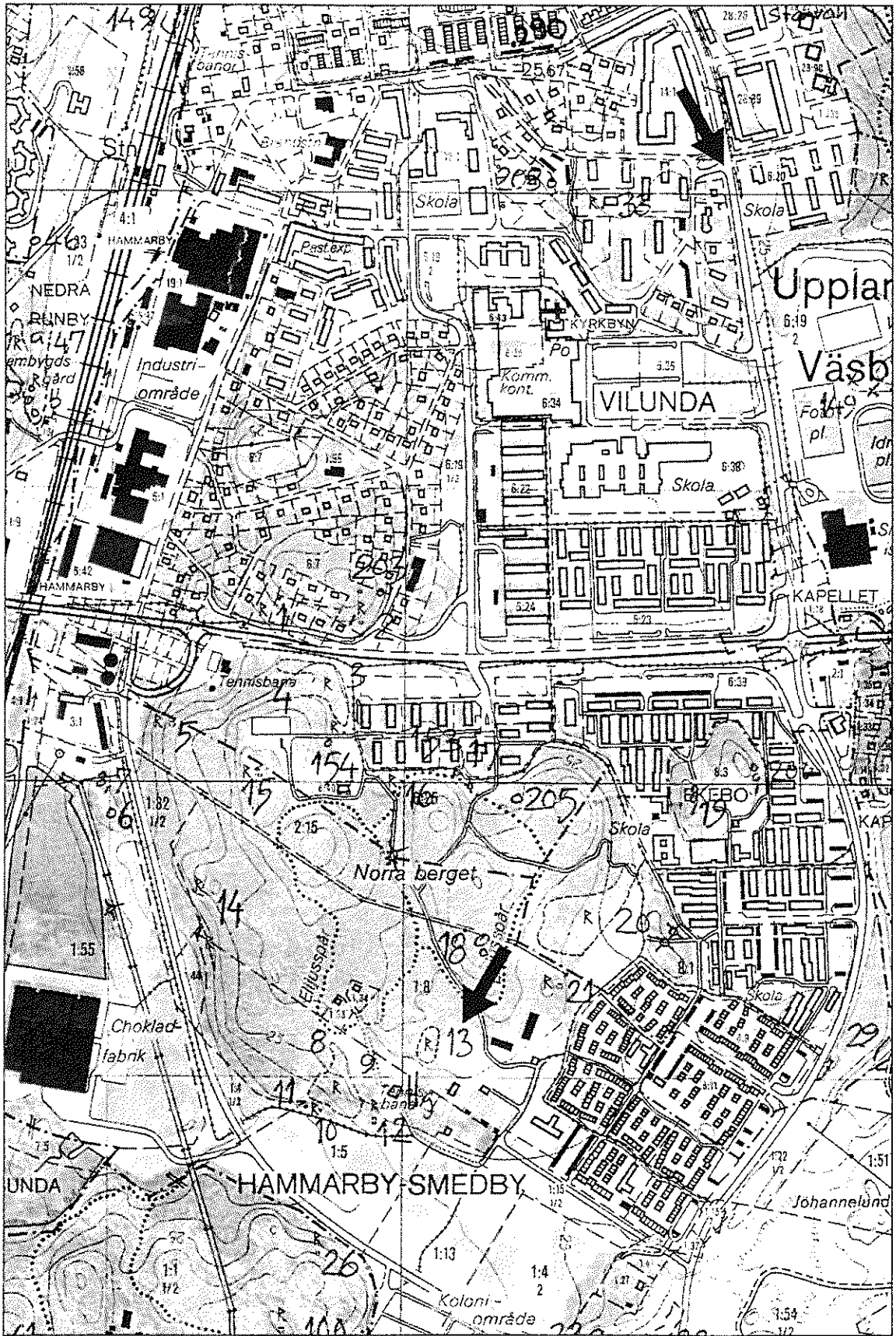
Stockholm 1998

Innehåll

Inledning.....	1
Topografi och fornlämningsmiljö	1
Utgrävningen	3
Datering och gravfälsstruktur	4
Kvinnan och barnet	4
Orientering.....	5
Kniven	5
Sammanfattning	6
Referenser	6
Anläggningsbeskrivningar.....	7
Tekniska och administrativa uppgifter.....	13

Undersökningsområdet markerat på Blå kartan, skala 1:100 000.

Undersökningsområdet (RAÄ 13) markerat på Ekonomiska kartan, skala 1:10 000.

Inledning

Smedby i Hammarby socken i Upplands-Väsby kommun har gott om fornlämningar på sina ägor, däribland järnåldersgravfält. Här finns också sedan flera år en pedagogisk verksamhet i kommunens regi, där barn får pröva på äldre hantverk i anslutning till rekonstruktioner av vikingatida hus, Gunnes gård. Strax intill gården ligger ett vackert och välbetat gravfält, som har fornlämningsnummer 13. Det består av 20 fornlämningar, varav sju är högar och 13 är runda övertorvade stensättningar. Den största högen är 13,5 meter i diameter. Till fornlämningen hör också en hålväg, en stensträng/terrassering och ett par härdar. Antagligen gömmer sig ytterligare några gravar under gräset. Gravfältet kan utifrån det yttre gravskicket dateras till den yngre järnåldern.

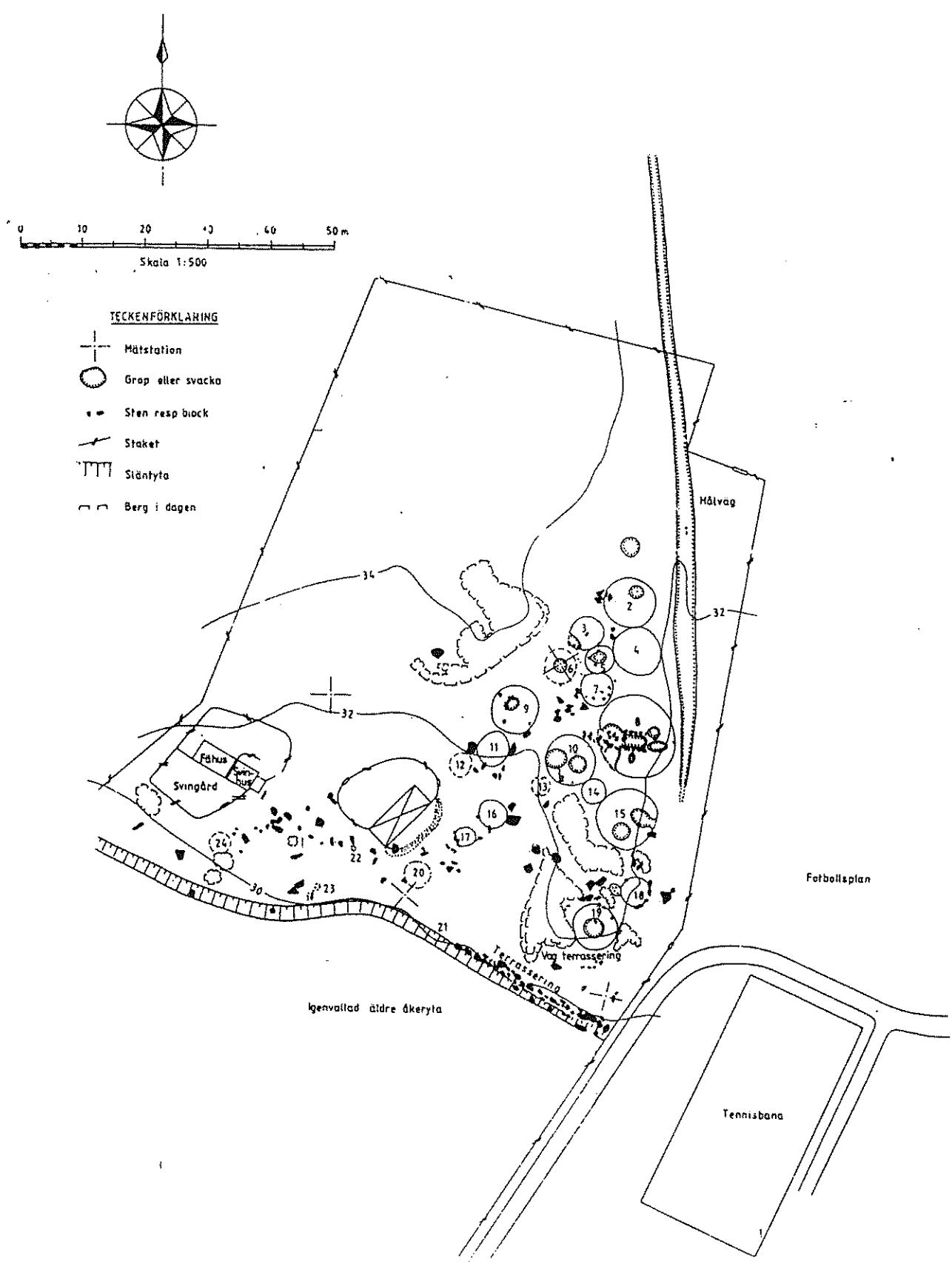
Smedby bildar tillsammans med grannfastigheten Vilunda en intressant fornlämningsmiljö, med flera yngre järnåldersgravfält. Området är också rikt på runstenar. Genom att datera gravfälten noggrannare och studera deras innehåll skulle det vara möjligt att få intressanta inblickar i den yngre järnålderns bebyggelsehistoria och sociala förhållanden. Det är också syftet med Stockholms läns museums forskningsprogram "Smedby-Vilundaområdet - bebyggelsehistoria och social struktur under yngre järnåldern" (Bratt & Lindström 1995). En utgrävning skulle också få ett pedagogiskt värde, eftersom den skulle äga rum i direkt anslutning till Gunnes gård.

Personal på Gunnes gård, lärare och hembygdsaktiva från kommunen, sammanlagt åtta personer under ledning av en arkeolog från Stockholms läns museum, grävde i juni 1996 ut ett par stensättningar på gravfältet 13 intill Gunnes gård. Deltagarna hade under våren genomgått en arkeologisk kurs i läns museets regi.

Topografi och fornlämningsmiljö

Gravfältet raä nr 13 ligger på moränmark i en svag sydvästslutning, delvis med berg i dagen. Den nordvästra delen av gravfältet är ställvis blockig. Området utnyttjas som betesmark och är glest beväxt med tall och enstaka björk. Omkring 700 m väster om gravfältet rinner Väsbyån i nordsydlig riktning. Under yngre järnålder gick här en vattenled med bebyggelse längs stränderna. Kring gravfältet i anslutning till Smedbyparken finns relativt rikligt med järnålderslämningar, däribland raä 4 med ursprungligen drygt 80 gravar, vikingatida datering, 500 m mot NNV, raä 20 med drygt 60 gravar, yngre järnålder, 250 m mot NO och raä 9 med över 50 gravar, yngre järnålder, 150 m mot VSV.

Det har föreslagits att raä 20, som ligger på gränsen mellan Vilunda i N och Smedby i S skulle utgöra gravfältet för en ursprunglig gård som föregått de två, där raä 4 hör till Vilunda och raä 9 och 13 till Smedby. en enkel överslagsberäkning (20 gravar per sekel och gravfält) visar att flera - kanske alla - gravfält kan ha överlappat varandra i tid, trots att de ligger inom ett begränsat område.

Gravfältskarta över raä 13, Smedby, Hammarby socken, Uppland, upprättad av Rolf Rydén vid Riksantikvarieämbetet 1992

Ytterligare ett intressant förhållande är att alla gravfält utom ett har högar av så betydande dimensioner att de kan betraktas som indikationer på särskild social bakgrund, möjligen krigare. I sammanhanget är också ett stort antal runstenar i omgivningen värda att nämna (Bratt & Lindström 1995, Rydén 1992, Upplands Väsby kulturhistoriska miljöer).

Utgrävningen

Två gravar grävdes ut, i båda fallen övertorvade stensättningar, A11 och A16. Före utgrävningen fotograferades och beskrevs gravarna. Vid utgrävningen skedde kontinuerlig dokumentation genom fotografering, avritning och avvägning i flera plan och profil. Efter avslutad utgrävning återställdes gravarna i sitt ursprungliga yttre skick.

A11 var en stensättning med skelettgrav. Graven låg i svagt mot söder sluttande moränmark i gravfältets västra del. Den var täckt med betad ört- och gräsbevuxen torv med enstaka äldre stubbar och omgiven av enstaka större block. Diametern uppgick till 5,5 m och höjden till 0,5 m. Inga skador var synliga. Under torven fanns ett 0,1-0,2 m tjockt sandblandat myllager med enstaka recenta fynd ytligt, på sina ställen rikligare brandrester och recenta fynd som tegel, järn, en spelkula av glas och en rostig sax. Under myllagret vidtog sand. Sanden täckte en rund, något oregelbunden stenkrets med en diameter av drygt 2,5 m, bestående av ett dussin halvmeterstora huvudsakligen rundade, delvis kantiga block. I stenkretsens östra del fanns en lucka. Sandens övre del bildade en svag konkavitet inom stenkretsen, eventuellt resultatet av att graven sjunkit samman. Torvens profil är dock plan eller svagt konvex. Stenkretsen vilade på sandig morän, sannolikt en möjligen rensad ursprunglig markyta.

Direkt under stenkretsens bottennivå påträffades en stenram eller kista i sandig och stenig morän uppbyggd av ett drygt tjugotal till en del kantställda stenar, delvis i två skikt. Kistan bestod enbart av väggar och hade en yttre längd av drygt två m, och innermåtten 1,74 m x 0,36 m. Kistans längdriktning var OSO - VNV. Kistans västra del var något indragen från kantkedjans innerkant, medan den östra delen längs med kantkedjans ytterkant. I kistans övre del fanns enstaka stenar och sandfyllning. I kistans nedre del låg ett delvis bevarat människoskelett i ryggläge, med huvudet i V och ansiktet mot N. Överarmarna låg längs bälens sidor, vänster underarm var inte bevarad men höger underarm låg vriden i riktning mot underlivet. Underbenen var inte bevarade, men i anslutning till platsen för vänster underben påträffades en kniv liggande med spetsen mot SSV. Under sanden fanns sandig morän. Efter utgrävningen återställdes gravens yttre former.

A16 var en stensättning med skelettgrav, belägen några meter från A11. Graven låg i svagt mot söder sluttande moränmark i gravfältets södra del, och var täckt av betad ört- och gräsbevuxen torv och omgiven av enstaka större block. Den var omkring fyra m i diameter och ett par dm hög. Inga skador var synliga i ytan. Efter avtorvning visade sig graven vara förstörd i N och NÖ av en sentida hård. Brandrester av sentida ursprung fanns också i öster. Ytligt i den sandiga moränfyllningen kom recenta fynd som glas, krukskärvor, plast och kol, längre ner i fyllningen framkom enstaka kol.

Under den 0,1 m tjocka täckande fyllningen fanns en oregelbunden, tvåskiktad stenpackning, knappt tre meter i diameter. Södra delen av stenpackningen bestod av större stenar som bildade en

långsträckt rektangel, drygt två m lång och en dryg halvmeter bred. Särskilt mot NÖ var stenpackningen glesare, otydligare och uppbyggd av mindre stenar.

Under stenpackningen fanns enstaka kolbitar och svagt rödaktig sand. I sanden saknades helt urskiljbara spår av en nedgrävning, och den framstod som orörd. Först drygt 0,4 m längre ner framkom en rektangulär stenpackning drygt 1,5 m lång och 0,5 m bred. Stenarna låg i ett, men på sina ställen två skikt. I översta skiktet var stenpackningen relativt jämn i östra delen, men i den västra delen samlade den sig mer mot kanterna. Det undre skiktet samlade sig också mot kanterna. Stenpackningen tycks därför i viss mån ha utgjort en stenram, om än alls inte lika tydligt som i A11. Under stenpackningen framkom ett delvis bevarat barnskelett i ryggläge eller möjligen lutande över på vänster sida med huvudet i väster och ansiktet mot norr. Vänster arm var inte bevarad, men höger underarm låg vriden i riktning mot underlivet, medan några handben låg vinklade bakåt. Inga fynd påträffades. Efter utgrävningen återställdes gravens yttre former.

Datering och gravfältsstruktur

Dateringen av gravfältet till yngre järnålder, förmodligen vikingatid, utifrån gravarnas yttre form tycks stämma. De utgrävda skelettgravarna är av typisk vikingatida typ. Tyvärr är de som brukligt fyndfattiga, till skillnad mot brandgravar, vilket gör det svårt att datera dem noggrannare med säkerhet. Det får ändå sägas vara troligt att gravarna tillhör 1000-talet, eller möjligen 1100-talet, just på grund av fyndfattigdomen.

Intill gravfältets östra sida finns en hålväg. Troligen är det ett spår av en vägsträckning som fanns redan under forntiden. Närmast hålvägen ligger gravfältets största gravar, medan mindre gravar ligger längre in i skymundan. Antagligen är det ingen slump, eftersom mönstret upprepar sig på andra gravfält (Bo Petré, muntligt). De präktigaste gravarna låg närmast vägen, där förbipasserande kunde se dem. I dessa gravar brukar män ligga, medan kvinnor och barn begravdes längre bort. I viss mån bekräftas detta av vår utgrävning. De två utgrävda gravarna ligger i skymundan. Den ena graven är en barngrav och den andra tycks vara en kvinnograv.

Kvinnan och barnet

Länsmuseets osteolog har endast gjort en preliminär bedömning av skelettmaterialet i de två gravarna. Att det vuxna skelettet i A11 troligen är efter en kvinna framgår av att nackbenet är fint, medan männens brukar vara grövre. Hålet under skallen är litet, och tänderna är relativt små, vilket också är kvinnliga drag. Tänderna är slitna av användning i en grad som motsvarar en ålder av omkring 35 - 45 år, men sådana åldersuppskattningar är alltid osäkra.

På tänderna finns också små tvärgående mörka ränder eller förtätningar som har bildats under uppväxttiden. De visar på avbrott i tillväxten, som kan ha orsakats av ensidig kost under vinterhalvåret eller allvarliga sjukdomar. Kroppslängden har inte beräknats av osteologen, men

utifrån skelettets längd i graven kan kvinnans kroppslängd mycket ungefärligt uppskattas till 150 centimeter.

Åldern på barnet i A16 uppskattade osteologen till ungefär 8 - 9 år, beroende på tändernas utseende. Barnet har tappat mjölkttänderna framtill och nya, stora tänder har vuxit fram. Att avgöra om barnet var en flicka eller pojke är mycket svårt, eftersom könskaraktäristiska drag på skelettet utbildas först under tonåren.

Kroppslängden kan utifrån barnets längd när det låg i graven mycket grovt uppskattas till 125 centimeter.

På ett av barnets lårben finns spår, som visar att barnet har haft en inflammation i själva benet, så kallad benröta. Ursprunget till benrötan kan vara en infektion eller skada av något slag. Troligen har barnet haft ett öppet, varigt sår i låret, som har gjort mycket ont och luktrat illa. Benskadan är inte läkt, vilket antyder att benrötan pågick när barnet dog. Benrötan har sannolikt lett till blodförgiftning, som kan vara dödsorsaken.

Orientering

Ett kristet drag är att gravarna ligger i grov öst-västlig riktning, med de döda i ryggläge och huvudena mot väster. På så sätt skulle de blicka mot öster när de reste sig ur graven på den yttersta dagen, då Kristus kom med soluppgången. Att de båda döda vänder sina ansikten mot norr är antagligen en tillfällighet, som kommer sig av att huvudena har fallit åt sidan. Intressant i sammanhang med den östliga riktningens betydelse är kvinnans grav. Kantkedjans stora stenar omger den dödas stenkista på alla sidor, med undantag för en lucka, och den finns vid fotändan, dvs i öster.

A16s uppbyggnad är intressant ur orienteringssynpunkt. Skelettets fotända är orienterad i riktning 104,0°, stenramen i riktning 90° och den övre något skadade stenpackningen i riktning 81,6°. Skillnaden från botten till topp uppgår alltså till över 20°, vilket försvårar försök av mer exakta orienteringstolkningar.

Kniven

Kniven som lades ner i kvinnans grav ska kanske inte uppfattas som ett föremål hon skulle få med sig som en vanlig gravgåva. Den har antagligen haft en symbolisk betydelse, kanske en magisk kraft att hålla undan onda krafter, så som järnföremål brukades i senare tiders folketro, eller för att binda den döda vid graven. Kniven är sönderrostad, men tack vare den skyddande rosten har en del av trähandtaget bevarats. Vedartsexperten Ulf Strucke, Riksantikvarieämbetet, som med hjälp av mikroskop studerar träets uppbyggnad har konstaterat att handtaget är tillverkat i lövträ, troligen lönn och möjligen "ögonlönn" eller rot. Var kniven är tillverkad är omöjligt att säga med säkerhet, men det kan vara värt att påminna om att den har hittats i en grav på gården *Smedbys* ägor. Kanske har knivbladet hamrats fram av en gårdsinvånare!

Sammanfattning

Stockholms läns museum genomförde sommaren 1996 en arkeologisk undersökning av två stensättningar på gravfältet raä nr 13, Smedby, Hammarby socken, Uppland. Anläggning 11 bestod av en övertorvad stensättning innehållande en dold stenkrets och en stensatt kista. I kistan fanns skelettet efter en vuxen kvinna med en kniv intill vänster underben. Knivens skaft var av lönnträ. Anläggning 16 bestod också av en övertorvad stensättning, men med en oregelbunden skadad stensättning och en relativt djupt belägen kistliknande ram med skelettet efter ett barn i tioårsåldern. De döda låg med fotändan mot OSO.

Skelettgravskicket talar för att gravarna kan dateras till senare delen av vikingatiden, i första hand 1000-talet. Gravfältet raä nr 13 kan därför antas ha utnyttjats fram tills den tidpunkt då de döda började föras till kyrkogården. De utgrävda gravarnas mer undanskymda läge bakom större gravar i förhållande till en hålväg intill gravfältet bekräftar till en del hypotesen att kvinno- och barngravar har haft mer undanskymda placeringar på gravfälten, medan mansgravar har haft mer framträdande lägen. Ingenting i gravmaterialet talar för att de döda haft någon framskjuten social position. Skeletten uppvisar spår av sjukdom och näringsbrist.

Referenser

Bratt, Peter & Lindström, Jonathan. 1995. *Förslag till forskningsprogrammet "Smedby-Vilundaområdet - bebyggelsehistoria och social struktur under yngre järnåldern"*. Stockholms läns museum 1995-11-29, ej tryckt

Rydén, Rolf. 1992. *Rapport över specialkartering av gravfältet raä nr 13, Smedby, Hammarby sn, Uppland*. Riksantikvarieämbetet. Ej tryckt

Upplands Väsby kulturhistoriska miljöer. Stockholms läns museum. Stockholm 1988.

Anläggningsbeskrivningar

A11. Stensättning, rund, diameter 5,5 m, höjd 0,5 m, med dold kantkedja. Skelettgrav.
Belägenhet: x98670,75, y91656,80

Graven var tydlig och låg i svagt mot söder sluttande moränmark i gravfältets västra del. Den var täckt med berad ört- och gräsbevuxen torv med enstaka äldre stubbar och omgiven av enstaka större block. Inga skador var synliga. Under torven fanns ett 0,1-0,2 m tjockt sandblandat myllager med enstaka recenta fynd ytligt. I S, främst SÖ, framkom rikligare brandrester och recenta fynd (tegel, järn, spelkula av glas), i öster en rostig sax. Under myllagret vidtog sand. Sanden täckte en rund, något oregelbunden stenkrets med diametern 2,6 m bestående av ett dussin 0,4-0,8 m stora, huvudsakligen rundade, delvis kantiga block. I stenkretsens östra del fanns en lucka. Sandens övre del bildade en svag konkavitet inom stenkretsen, eventuellt resultatet av att graven sjunkit samman. Torvens profil är dock plan eller svagt konvex. Stenkretsen vilade på sandig morän, sannolikt en möjligen rensad ursprunglig markyta.

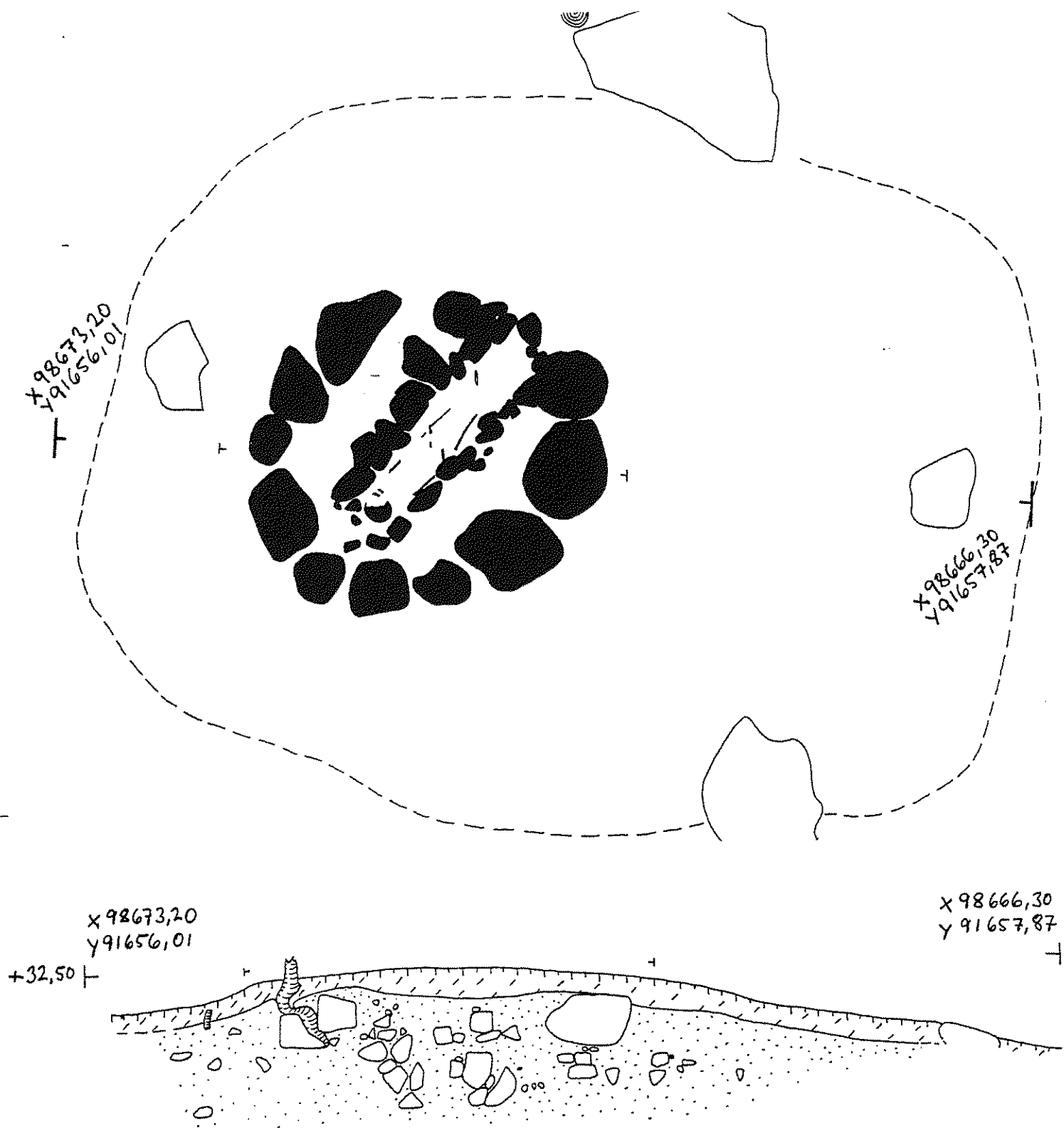
Direkt under stenkretsens bottennivå påträffades en stenram eller kista i sandig och stenig morän uppbyggd av ett drygt tjugotal till en del kantställda 0,15 - 0,40 m stora, huvudsakligen 0,20-0,30 m stora, rundade och kantiga stenar, delvis i två skikt. Kistan bestod enbart av väggar och hade yttermått 2,10 m x 0,75 m samt innermått 1,74 m x 0,36 m. Kistans längdriktning var OSO - VNV eller mer exakt 111-291° (123-223°). Kistans västra del var något indragen från kantkedjans innerkant, medan den östra delen gick längs med kantkedjans ytterkant. I kistans övre del fanns enstaka 0,1 m stora stenar, och i övrigt sandfyllning. I kistans nedre del låg ett delvis bevarat människoskelett i ryggläge, med huvudet i V och ansiktet mot N. Överarmarna låg längs bälens sidor, vänster underarm var inte bevarad men höger underarm låg vriden i riktning mot underlivet. Underbenen var inte bevarade, men i anslutning till platsen för vänster underben påträffades en kniv liggande med spetsen mot SSV. Under sanden fanns sandig morän. Efter utgrävningen återställdes gravens yttre former.

Inre gravkick: Skelettgrav, stenkrets, stenkista med delvis bevarat skelett,
x98670,75, y91656,80, z +32,50/+31,96

I kistan:
Obrända ben

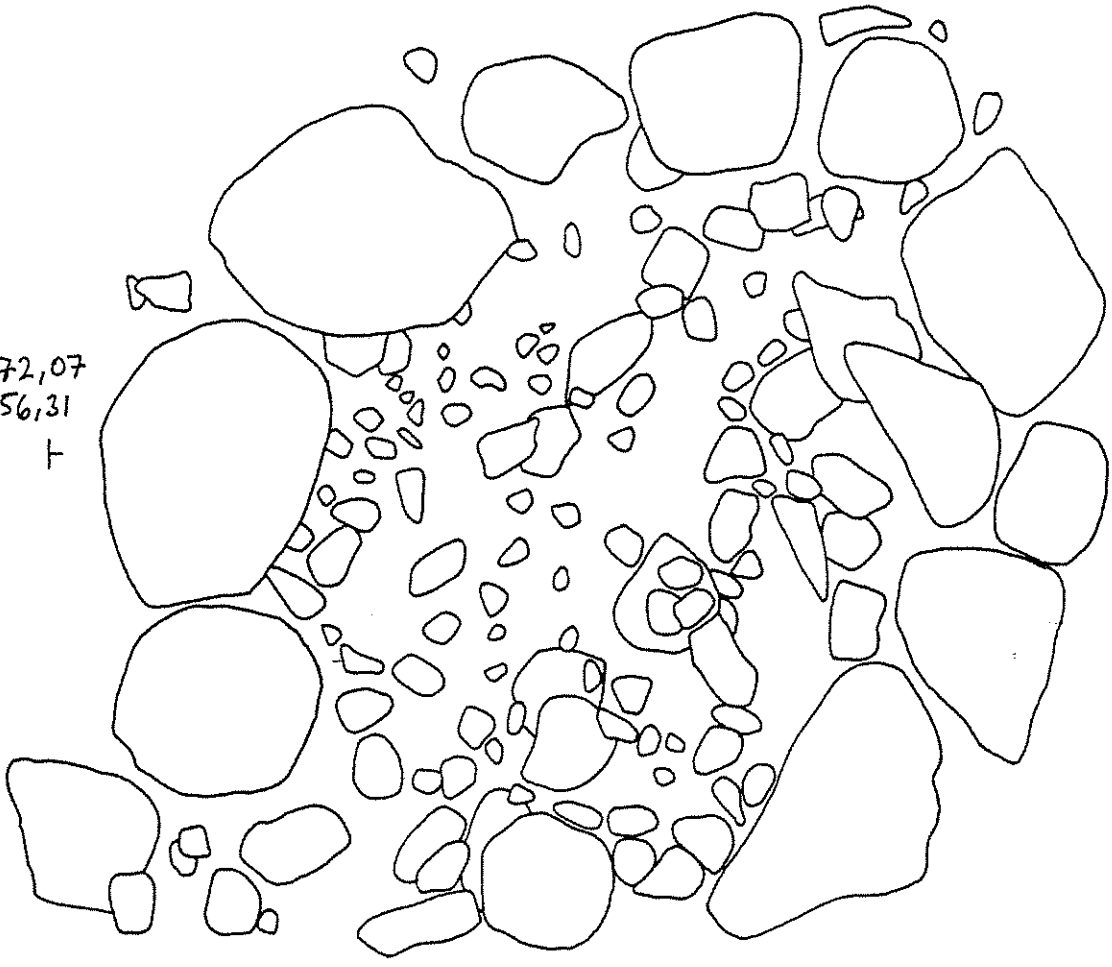
FYND

F1 JÄRNKNIV med träskaft, skaftet mot öster, längd in situ 158 mm, kraftigt korroderad
x98670,45 y91657,42, z +31,46

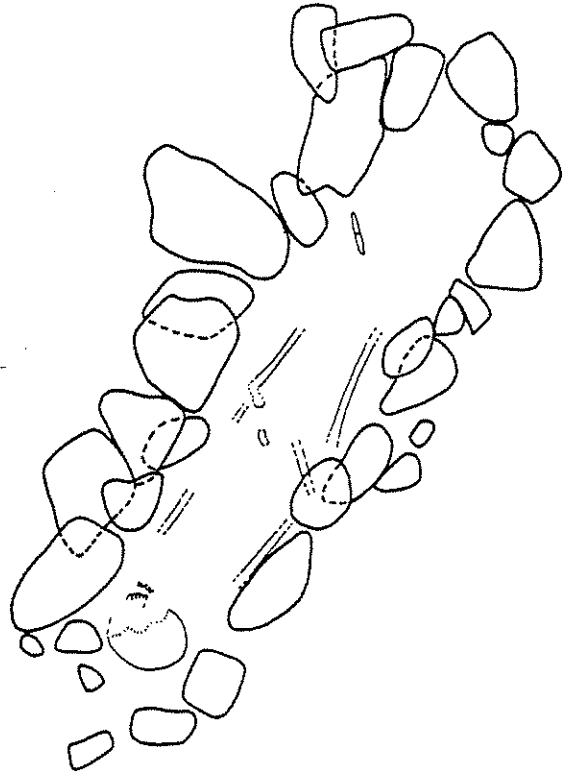
Plan och profil av A11. Stensättningens begränsad med streckad linje. Skala 1:40

x 98672,07
y 91656,31
+

x 98669,18
y 91657,10
+

x 98672,07
y 91656,31
+

x 98669,18
y 91657,10
+

A11. Övan övre stenpackning och stenkrets, nedan stenkista och skelett med kniv. Skala 1:20

A16. Stensättning, oval/rombisk, diameter 4,6 m x 3,8 m (NV-SÖ), höjd 0,2. Skelettgrav.
Belägenhet: x98658,80, y91658,20

Graven var tydlig och låg i svagt mot söder sluttande moränmark i gravfältets södra del. Den var täckt av betad ört- och gräsbevuxen torv och omgiven av enstaka större block. Inga skador var synliga i ytan. Efter avtorvning visade sig graven vara förstörd i N och NÖ av en sentida härd. Brandrester av sentida ursprung fanns också i öster. Ytligt i den sandiga moränfyllningen kom recenta fynd och kol, längre ner i fyllningen framkom enstaka kol.

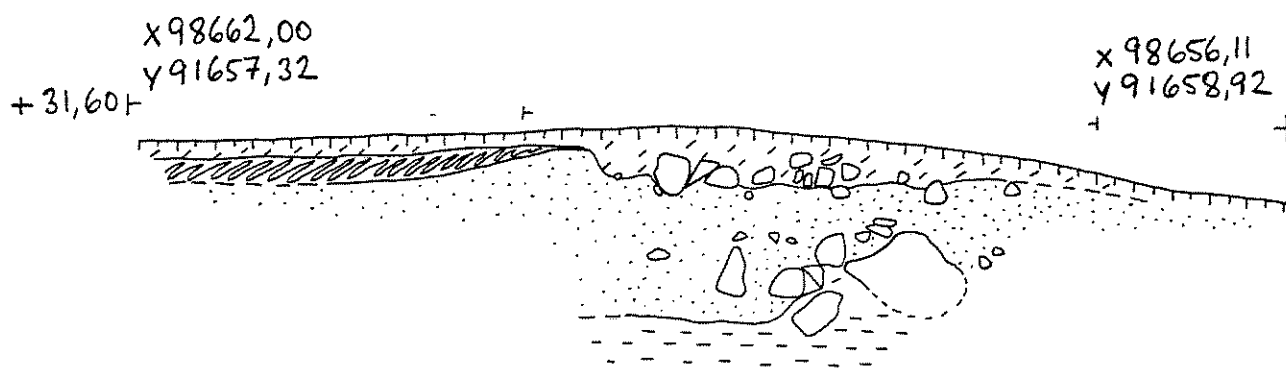
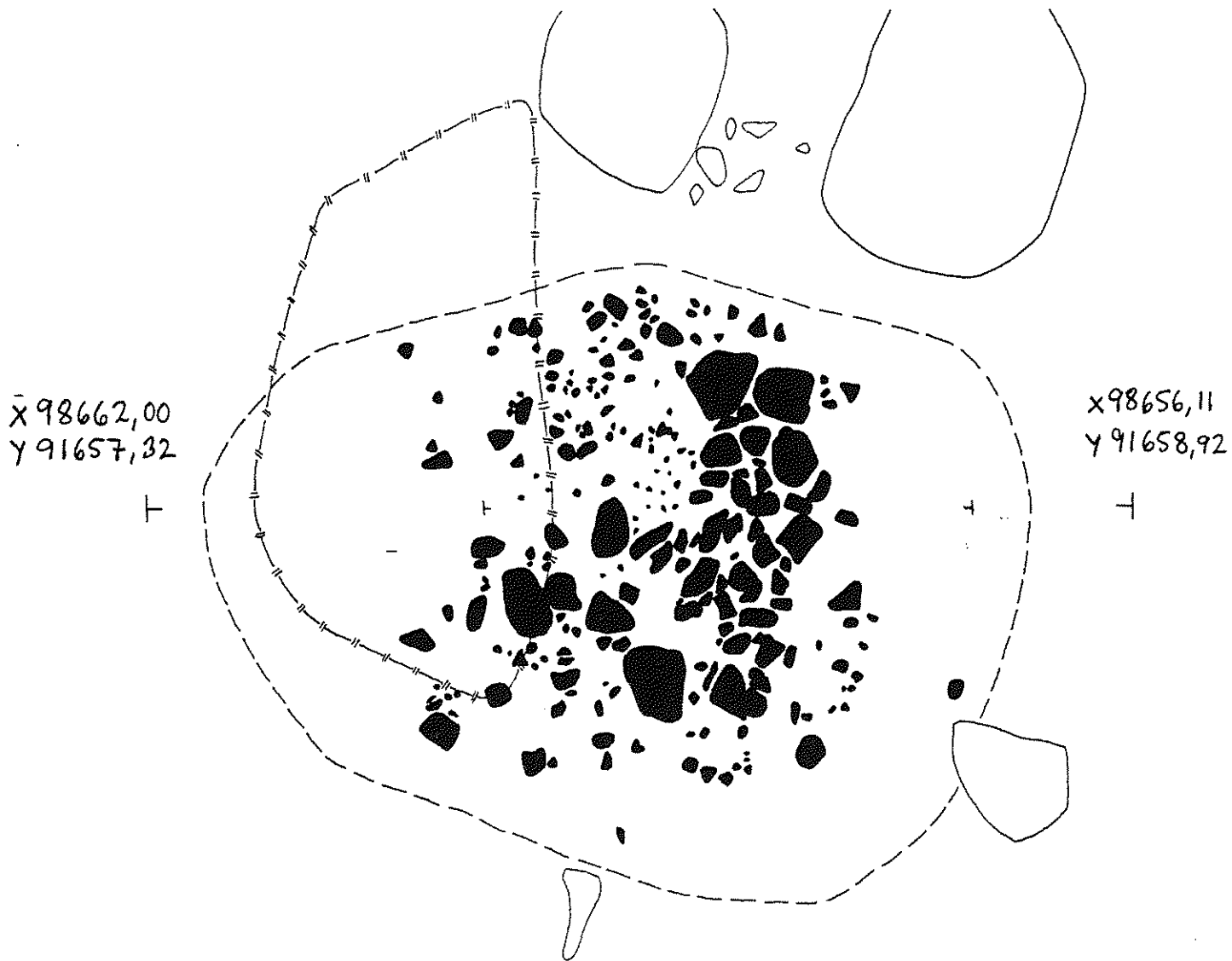
Under den 0,1 m tjocka täckande fyllningen fanns en oregelbunden, tvåskiktad stenpackning, 2,9 m x 2,4 m stor (Ö-V). Stenarna var kantiga och runda, vanligen 0,10 - 0,45 m stora, enstaka 0,05 - 0,10 och 0,50 m stora. Fyllningen mellan stenarna var ställvis grusig, annars sandig. Södra delen av stenpackningen bestod av större stenar som bildade en långsträckt rektangel 2,2 m x 0,6 m stor (81,6-261,6°, 90,7-290,7°), men särskilt mot NÖ var stenpackningen glesare, otydligare och uppbyggd av mindre stenar.

Under stenpackningen fanns enstaka kolbitar och svagt rödaktig sand. I sanden saknades helt urskiljbara spår av en nedgrävning, och den framstod som orörd. Först drygt 0,4 m längre ner framkom en rektangulär stenpackning 1,6 m x 0,5 m stor, bestående av rundade och kantiga stenar, vanligen 0,12 - 0,20 m stora, enstaka 0,05 - 0,10 m stora. Dessa låg i ett, men på sina ställen två skikt. I översta skiktet var stenpackningen relativt jämn i östra delen, men i den västra delen samlade den sig mer mot kanterna. Det undre skiktet samlade sig också mot kanterna. Stenpackningen tycks därför i viss mån ha utgjort en stenram, om än alls inte lika tydligt som i A11. Dess längdriktning var O-V (90-270°, 100-300°). Under stenpackningen framkom ett delvis bevarat barnskelett i ryggläge eller möjligen lutande över på vänster sida med huvudet i väster och ansiktet mot norr. Vänster arm var inte bevarad, men höger underarm låg vriden i riktning mot underlivet, medan några handben låg vinklade bakåt. Sanden i anslutning till bål och huvud var svagt mörkfärgad. Skelettets längdriktning var OSO-VNV eller mer exakt 105,5-285,5° (117,2-317,2°).

Inre gravskick: Skelettgrav, stenram med delvis bevarat skelett,
x98658,80, y91658,20, z +31,54/+31,10

I kistan:
Obrända ben

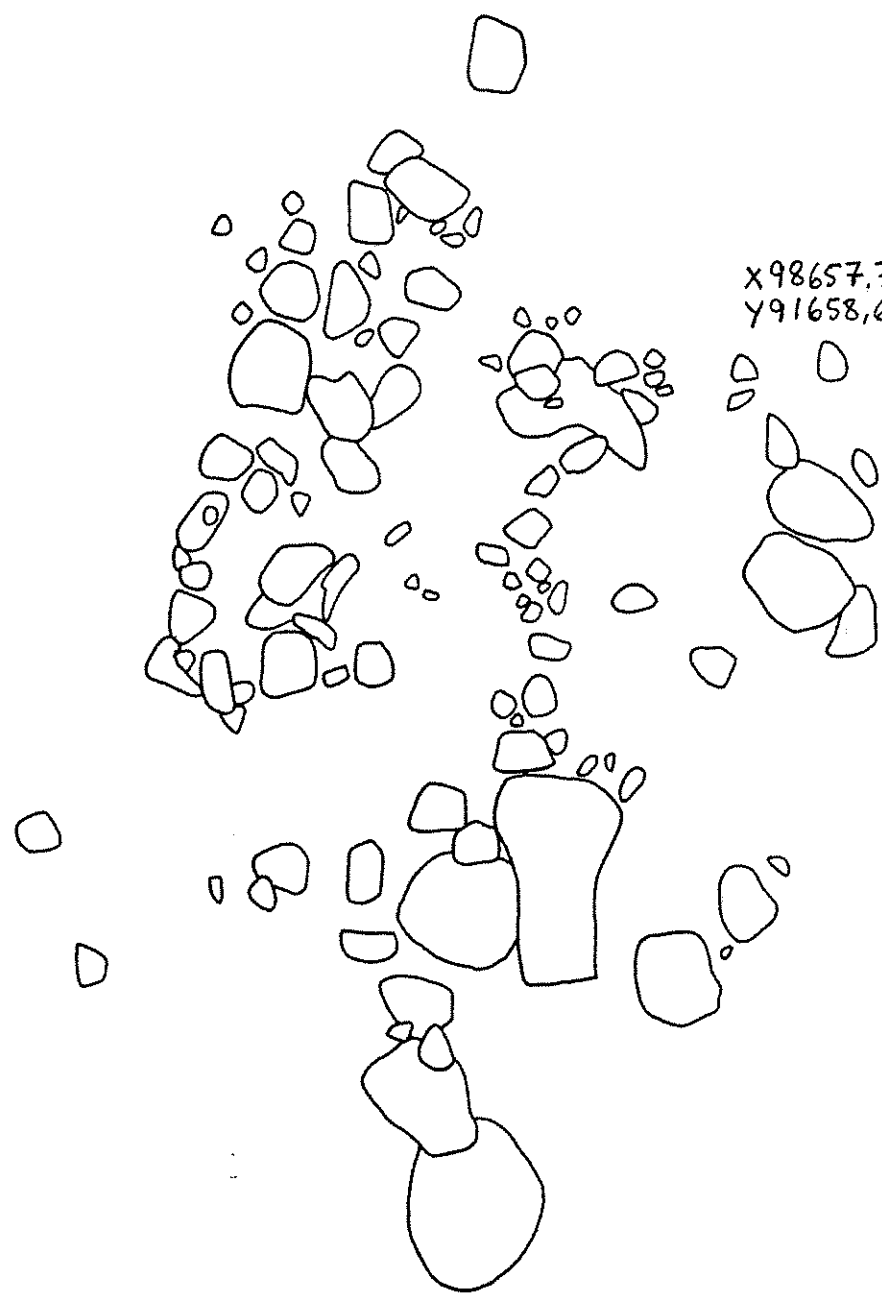

Plan och profil av A16. Stensättningens begränsad med streckad linje. Skala 1:40

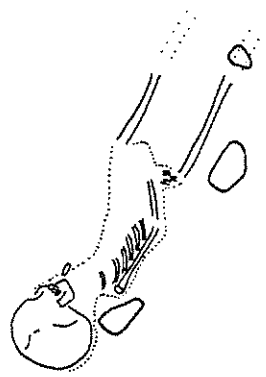
x 98659,98
y 91657,88
└

x 98657,70
y 91658,65
└

x 98659,98
y 91657,88
└

x 98657,70
y 91658,65
└

A16. Ovan undre stenpackning och under barnskelett. Skala 1:20.

Tekniska och administrativa uppgifter

Eget dnr: 1996:050

Länsstyrelsens beslut: dnr 220-1996-1986

Belägenhet: Ekonomiska kartan, blad 11I 0d Väsby, koordinater enligt RT38: x 6600,55 y 1619,04

Koordinatsystem: ST74

Höjdsystem: RH00

Arkivmaterial: förvaras på Stockholms läns museum

Rapportansvarig: Jonathan Lindström

Arkeologisk personal: Jonathan Lindström (utgrävningsledare) samt åtta lärare, kommunanställda och hembygdsaktiva främst från Upplands-Väsby kommun, som genomgått en arkeologisk kurs i Stockholms läns museums regi, Anna Hedhammar, Gösta Karlsson, Margareta Larsson, AnnaCari Lind, Lena Melin, Kerstin Pirard, Jane Vennberg, Göran Zelahn.

Osteologisk bedömning: Margareta Boije

Vedartsanalys: Ulf Strucke, Riksantikvarieämbetet (Rapport på Stockholms läns museum)

Teckenförklaring

PLAN

ALLMÄNT

	Fyndplats och fyndnummer
	Nivåsiffror
	Profillinje
	Backe eller strandvall
	Trärdötter
	Begränsning för fornlämning eller förhöjning
	Schaktgräns

BERG, STEN

	Begränsning för berg i dagen
	Sten eller block (kan markeras med S resp. BLOCK)
	Sten, över och underliggande
	Begränsning för stenpackning eller stensamling
	Skärvad eller skörbränd sten
	Begränsning för skärvad eller skörbränd sten

PROFIL

	Vegetationsskikt
	Rekonstruerat vegetationsskikt
	Mylla
	Lera, Mjåla
	Mo
	Sand
	Grus
	Morän
	Berg
	Skärvad eller skörbränd sten

GROP, MÖRKFÄRGNING, SOT, KOL

	Grop, nedgrävning, skärning, ränna, dike
	Mörkfärgning
	Sot
	Begränsning för sot
	Kol
	Begränsning för kollager

HÄRD, STOLPHÅL, BRÄND LERA, LERKLINING

	Hård, hårdgrop
	Stolphål
	Stolphål med yttre/inre el. övre/nedre diam. Anges på planen
BL	Bränd lera eller lerklining
	Begränsning för lager med bränd lera eller lerklining
L	Lerklining
	Begränsning för lager med lerklining

	Skörbränd sten
	Sot
	Kol
	Kulturlager eller mörkfärgning
BL	Enstaka bränd lera
	Bränd lera
L	Lerklining
K	Keramik
	Lerkärl
	Harts

KERAMIK, HARTS

K	Keramik
	Lerkärl
	Hartsbit

BEN

X	Enstaka brända ben
	Begränsning för lager med brända ben
	Begränsning för koncentrerad förekomst av brända ben

B	Enstaka obrända ben
	Begränsning för obrända ben

ÖVRIGT

	Tegelsten
	Begränsning för lager med tegel
SL	Slagg
	Begränsning för lager med slagg
	Begränsning för lager med kalk
	Begränsning för lager med gödsel
	Liggande trä
	Begränsning för övriga lager

	Brända ben
B B B	Obrända ben
	Tegel
SL SL	Slagg
	Kalk
	Gödsel
	Liggande trä
	Ändträ

